

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{4}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 17. V Ljubljani, 15. septembra 1908. Leto XXV.

Obseg: Kako se umetne srednje stene praktično pritrdijo k satnikom dzierzonovanih panjev. — Trtni les za krmo. — Dolžnosti vinskih pridelovalcev in vinskih prodajalcev z ozirom na novo vinsko postavo. — Grozdne tropine, dobra krma za govejo živino. — Kranjsko vino v Pragi in na Češkem. — Določanje tolščobe v mleku po dr. Gerberjevem načinu. — Važno za vinogradnike in sadjarje. — Samopomoč proti pomanjkanju krme. — Vojaštvo in kmetsko gospodarstvo. — Vprašanja in odgovori. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Kako se umetne srednje stene praktično pritrdijo k satnikom dzierzonovanih panjev.

Kdor hoče doseči, da čebele v panjih s premičnim satjem, torej v dzierzonovanih panjih, satovje popolnoma redno pritrdijo podolgem, ne pa počez na satnike, jim vsekako mora na zgornjo deščico satnikov pritrditi ali cele umetne srednje stene, ali pa vsaj koščke, torej pričetke. To se lahko stori na več načinov.

1. Ali se cele umetne stene ali pa le koščeki prilepijo k satnikom z razstopljenim voskom.

2. Se prilepijo z mizarskim lepom (limom).

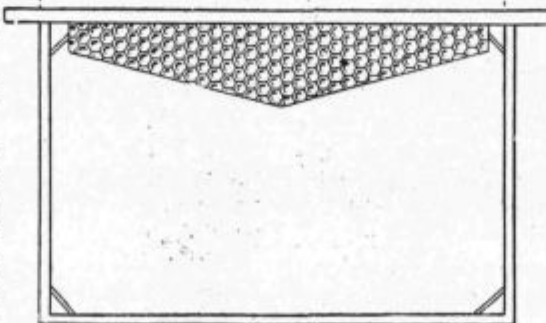
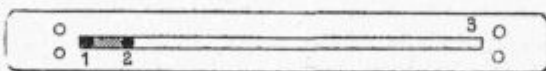
3. Se zgornje lajštice satnikov prav dobro segrejejo na vroči plošči štedilnika, tako da so prav vroče, in na nje se pritisne kar mogoče urno istotako na vroči plošči štedilnika razstopljeni rob umetne srednje stene. Vsi ti načini so pa ne le jako zamudni, marveč dostikrat tudi bolj ali manj neuspešni, to je, posamezni pričetki se lahko pozneje, ko se panj obljudi, vendarle od satnikov ločijo ter odpadejo. Nikoli se pa to ne more zgoditi, če se cele umetne srednje stene ali pa večji ali manjši koščeki tako k satnikom pritrdijo, kakor kaže pod. 74.

V zgornjo deščico satnika se s primernim sve-

drcem zavrtata luknjici 1. in 2. Med tema nahajajoči se les, ki je v podobi črtkan, se z nožem izreže. Vsled tega nastane med obema luknjicama tako velika špranjica (1, 2), da je mogoče v njo vtekniti majhno špičasto žagico, ki pa mora biti ravno tako debela, kakor je umetna srednja stena satkov. S tako žagico se potem

izžaga podolgem in ravno po sredi satnikove deščice špranja 1, 3, in v to špranjo se od znotranje strani satnika gor vtakne ali cela umetna srednja stena, ali pa le košček. Da tako v satnik zatakajna satnikova umetna stena v satnikovi deščici tiči tem bolje, to je tem trdneje, se lahko stori še to, da se umetna stena potisne nekoliko čez deščico, torej iz špranje vun, in se nad njo s kakim gorkim železom zalika ali kakor pravijo zaneta. Če se hoče v tak satnik kdaj pozneje vnovič dejati satkov pričetek, torej ali cela umetna stena, ali pa le košček, se mora seveda ostanek prejšnjega pričetka z dovolj gorkim nožem v špranji raztopiti.

R. Dolenc.

Podoba 74.

Trtni les za krmo.

Vsled letošnjega pomanjkanja krme v naših krajih se bo treba poprijeti raznih tvarin, nadomestujočih navadno krmo.

Taka tvarina je tudi mlad, enoleten trtni les, ki odpada pri obrezovanju vinogradov in ki ga vinogradniki imenujejo tudi rezje ali rezino.

Pri nas se rezje navadno natlači v jamo ali vrže na pota, kjer mnogo časa potrebuje, preden segnije, in se šele potem rabi za gnojenje v vinogradih. Ker pa je v takem lesu skritih mnogo škodljivcev, zlasti zaroda mrčesov, ga drugod sežigajo in pepel potrosijo in podkopljejo v vinogradu. Če trtni les rabimo za gnoj, je najbolje, če ga nadrobno sesekamo in z drugimi odpadki podelamo v mešanec ter potem, ko vse dobro pregnije, za gnojenje vinogradov porabimo, da se vinogradski zemlji zopet vrnejo vse te snovi, ki jih je les zemlji vzel.

Ker pa ima les mnogo redilnih snovi v sebi, ga drugod, zlasti na Francoskem, rabijo tudi za krmo za govejo živino.

Hektar (to je nekaj manj kakor dva orala) dá približno 1500 kg trtnega lesa, katerega krmilna vrednost je po francoskih izkušnjah enaka 800 kg (15 starih centov) dobrega sena. Torej dva centa trtnega lesa sta ravno toliko vredna, kakor dober cent sena.

V Dalmaciji, kjer imajo malo krme, že zdavnaj pokladajo oslom in mulam cel trtni les. Da ga pa živina rajša je in bolj izlahka prebavlja, ga je treba zmlati, s slano vodo politi in kakih 48 ur pozneje živini položiti.

Živina — kakor zatrjuje velik vinogradniški posestnik R. F. Wibner v Ptujju na Štajerskem, ki je lani štiri mesece živino na ta način krmil — to krmo zelo rada, hlastno je, dobro prebavlja in se pri njej dobro počuti. To krmilo je ravnotako dobro za molzno, kakor za vprežno živino.

Po vsakem krmljenju z zmletim trtnim lesom se živini dá nekoliko sena ali slame.

S pomočjo tega krmljenja se v navadnih letih lahko zviša število živine in se pridela obilo dobrega gnoja, ki se lahko z dobrim uspehom rabi v vinogradih.

Ker pa imamo letos malo krme, bi bilo ravno letos na mestu, da se tudi pri nas vpelje in tudi pozneje obdrži poraba trtnega lesa za krmo.

Kdor bi si želel nabaviti tak mlin, ga dobi pri tvrdki J. Garnier & Cie., Redon (Ille-et-Vilaine) na Francoskem. Mlin se imenuje francoski „broyeur de sarments de vigne“ in stane sem postavljen 380 kron.

Mlin lahko gonijo štirje moški delavci, ki v enem dnevu (10 urah) zmeljejo kakih 60 do 70 kg trtnega lesa.)

Cenejša je seveda kaka druga gonilna moč: vodno kolo, gepelj itd.

Kakor mi je dvorni svetnik v kmetijskem ministru gosp. prof. Karol Portele na mojem povratku s Češkega na Dunaju pravil, namerava kmetijsko ministru še letos nekaj (kakih 6) takih mlinov nabaviti tudi za kranjske vinogradnike. Kdor ima torej kako ceno gonilno moč na razpolago, naj mi to naznani in naj pove, pod kakimi pogoji bi prevzel tak mlin in mletje trtnega lesa za vinogradnike svojega okoliša.

Gledal bom, da pride v vsak del dežele po en mlin.

Opozarjam, da se s trtnim lesom lahko krmi po več mesecev; seveda je treba trtni les dobro spraviti, da ostane svež in sočen. Najbolje je, da se rezje koj po obrezovanju spravi iz vinograda na kako senčno, bolj vlažno mesto, in tam se nameče na kupe in se z nogami dobro potlači (pohodi).

Zmlet les je pa najbolje v dveh do štirih dneh pokrmiti.

B. Skalický,

c. kr. vinarški nadzornik v Rudolfovem.

Dolžnosti vinskih pridelovalcev in vinskih prodajalcev z ozirom na novo vinsko postavo.

O določbah novega vinskega zakona, ki je stopil že 1. decembra lanskega leta v veljavo in ki obsega glavne točke glede naprave in prodaje vinskih pridelkov, je večina že pončena, vendar hočem v tem važnem času ob trgatvi, in ker se prične nadziranje glede izpolnjevanja novega vinskega zakona, opozoriti vse vinske pridelovalce in prodajalce na poglobljitve točke novega zakona, da se obvarujejo neprijetnih posledic, če bi zanemarjali predpisane dolžnosti.

Po tem zakonu morajo vsi vinogradniki ter vsi kupci in prodajalci vina nabiti na vidnem mestu, kjer vino delajo, hranijo ali prodajajo, vinski zakon, obsegajoč §§ 2.—14. To zaradi tega, da se dotičnik v slučaju kakega prestopka ne more izgovarjati, da mu postave niso znane.

Vsak vinogradnik, vinski trgovec ali gostilničar, ki namerava mošt ali vino stem umetno zboljšati, da mu doda sladkorja ali drugih postavno dovoljenih pripomočkov, da bi ga pozneje prodal, mora to od pričetka trgatve do najkasneje 30. novembra svoji pristojni oblasti I. stopnje (glavarstvu, magistratu) naznaniti, navedši vzrok slajenja; najdalje mora do 15. decembra novič javiti, koliko mošta ali vina je osladil in koliko sladkorja je porabil.

Enaka določba velja tudi za one, ki se bavijo s pridelovanjem sladkih vin, pelinkovca itd. za prodajo.

Istotako mora vsakdo, torej tudi zasebnik, ki dela petijot ali tropinščnico za svojo rodbino in posle, prijaviti pristojnemu županstvu množino napravljene pijače. Sod pa, kjer tako pijačo hrani, mora imeti neizbrisljivo znamenje križa in poleg tega še napis, ki jasno označuje vsebino.

Strogo in pod občutno kaznijo je prepovedano prodajati tako pijačo ali pa mešati jo z naravnim vinom ali s sadjevcom, medico itd. ter to zmes kot vino ali pristen sadjavec, medico itd. prodajati.

Tudi umetno, s sladkorjem, odnosno z alkoholom (nad 1%) zboljšani vinski pridelek se ne sme prodajati pod imenom „naravno“ ali „pristno“, marveč le kot „vino“. Isto velja o sladkih vinih, izvzemši ona, ki so napravljena le iz sušenega grozdja.

Razen gori navedenih je tudi prepovedano prodajati cikasta, močno žveplana in sploh taka vina, ki utegnejo človeškemu organizmu na katerikoli način škodovati.

Ker je država že na-tavila po vseh avstrijskih kronovinah kletarske nadzornike, katerih naloga je strogo paziti, da se nove vinske postave ne zlorablajo in ki smejo vsako vinsko klet in v vsakem času pregledati ter v sumljivih slučajih vzeti tudi poljubno množino vzorcev, da se kemijsko preiščejo, odnosno očitne prestopke takoj in naravnost sodišču naznaniti, se vsi vinski pridelovalci in prodajalci opozarjajo, da se vestno ravnaajo po novem vinskem zakonu, da se tako izognejo morebitnim kaznim in drugim neprijetnostim ter da s skupnim poštenim postopanjem dvignejo ime domačega vinskega pridelka.

Kletarski nadzorniki podajo vsakemu radevolje in brezplačno vsa potrebna tozadevna pojasnila.

Fr. Gombač,

državni kletarski nadzornik za Kranjsko v Ljubljani.

Grozdne tropine, dobra krma za govejo živino.

V nekterih krajih, kakor n. pr. v Vipavski dolini, je že odnekaj v navadi, da se grozdne tropine živini krmijo. Iz tropin najprej izkuhajo žganje—tropinovc. Potem puste tropine dlje časa na kupu, da se odcede ter shlade, in nato jih z obutimi nogami prav dobro stlačijo v kadi. Na kadi, do vrha napolnjene, položijo potem, kakor na kisló zelje ali repo, deske, ki jih s kamenjem obtežijo. Končno nalijejo nanje še toliko vode, da stoji čez tropine. Čez kakih par tednov se tropine prijetno skisajo, postanejo namreč maslenokisle, in potem jih pokladajo ali same, ali pa s sladko, na kose zrezano repo živini. Koj v pričetku se jim živina sicer nekoliko upira, toda v prav kratkem se jim privadi, in potem jih žre strastno rada. Tropine so tudi redilne, kajti pelki, ki so v njih, imajo toliko jako finega olja v sebi, da ga na Francoskem iz njih prešajo ter za dragoceno užitno olje prodajajo. Kar je v Vipavi mogoče, je gotovo mogoče tudi na Dolenjskem, Štajerskem, sploh v vseh vinorodnih deželah. In ker je ravno letos skoraj povsodi po naših vinorodnih krajih veliko pomanjkanje krme za govejo živino, je gotovo priporočljivo, da povsodi vsaj veliki posestniki vinogradov, ki imajo obenem tudi mnogo živine, začno rabiti grozde tropine, kakor jih rabijo Vipavci. V to svrhu kaže še celo pokupiti tropine od malih vinogradnikov, ki nimajo živine ali vsaj ne dosti, in jih porabiti. Marsikje na Dolenjskem in na Štajerskem grozdnih tropin ne rabijo za napravo žganja tropinovca. To se zaradi tega opušča, ker tropine nimajo toliko alkohola v sebi, da bi se kuhanje tropinovca izplačalo. V takih krajih je seveda treba s tropinami ravnati nekoliko drugače, namreč tako, da se v njih po dokipenju nastali alkohol vendarle odstrani, ker bi sicer živino kolikor toliko opijanal, kar bi seveda ne imelo dobrih posledic.

Že izprešane tropine, najsi bodo še popolnoma nepokipele, ali pa sirove, kolikor toliko že pokipele, se na rahlo zmečejo v kad, kjer se toliko zalijejo z vodo, da čeznje stopi. Tako zalite tropine se potem kakih 6—8 dni na miru puste, potem pa dobro stisnejo. Stisnjene tropine se potem spravijo v kad, da se pripravijo za živinsko krmo, kakor je bilo gori povedano. Prešenina, to je iz stiskalnice odtekla voda, se porabi, če se ne zlije proč, kar bi bila seveda odločna škoda, za napravo kisa. V ta namen je pa na 100 litrov take vode dodejati vsaj še 6 litrov dobrega finega špirita, ker bi bil sicer kis preslab. Najboljši način za izdelovanje kisa iz take vode in špirita je način s porabo R. Dolénčeve kadi, ki jo je gospod B. Skalický popisal v 23. številki lanskega „Kmetovalca“. Sicer se pa iz take vode in iz dodanega špirita prav dober kis dobi, če se po čisto navadnem dolenjskem načinu postopa, če se namreč mešanica iz tropin izprešane vode ter špirita v navadni kadi na dobre tropine zlije, tam vse skupaj v gorkem prostoru tri do štiri tedne na miru pusti in potem stisne. Take, za napravo kisa porabljene tropine pa za krmljenje živine seveda niso porabne, razen če se prilično dolgo v vodi namakajo, da se kisova kislina iz njih izluži.

R. D-c.

Kranjsko vino v Pragi in na Češkem.

Resna beseda našim vinogradnikom.

Kakor je že znano, se toči v Pragi v razstavi in v mestu vino iz državne vzorne kleti v Rudolfovem, in sicer dolenjsko in pa vipavsko.

Oboje vino zelo ugaja in ga Čehi prav radi pijejo. Tudi povodom odhodnice slovenskih izletnikov s Češkega se je v Kutni Hori pri zaključni večerji točilo naše vino, in vsi navzoči češki gostje, med njimi tudi češki vinarski in sadjarski nadzornik gosp. Fořt, so se jako pohvalno izražali o naših vinih in so rekli, da bi se za naša vina prav lahko dal pridobiti češki trg.

Ko je podpisani pojasnil, da je v vseh južnih deželah nadprodukcija vina, tako da smo navezani na izvoz in bi nam zlasti izvoz na Češko, kjer se pijejo po večini le ogrska vina, prav dobro došel, so vsi navzoči funkcionarji obljubili posredovati, da se naše vino na Češkem udomači.

Kot važen korak v to svrhu se je sklenilo, da se na velikí vrtnarski, sadjarski in vinarski razstavi leta 1910. v Pragi določi našim vinom poseben oddelek in da se seveda v čeških listih za nje vprizori primerna reklama.

Podpisani je tudi po končanem poučnem potovanju proučeval razmere v vinski trgovini na Češkem in je prišel do spoznanja, da je pridobitev češkega trga za naša vina lahko mogoča, če se le količkaj potrudimo, in da bomo le sami krivi, če se to ne zgodi.

Zato sem si namenil, da tukaj pojasnim, kakšna vina se na Češkem zahtevajo in kako bi bilo treba postopati, da pridobimo našim vinom češki trg.

Na Češkem se pijejo največ bela vina, v manjši množini pa tudi temnordeča vina (črnina). Od belih vin se zahteva, da so popolnoma čista in zrela, vsaj 1 do 2 leti stara, tako da se tudi v buteljkah dlje časa držijo.

Na vsak način mora biti pa vino pripravljeno po novem načinu, to je brez kipenja na tropinah.

Zato pa našim vinogradnikom še enkrat tudi tem potom resno svetujem, naj opustijo starokopitno kipenje na tropinah, kjer čreslovina, ki jo v kadi med kipenjem mošta tvoreči se alkohol izluži iz tropin, zlasti iz pecljev in pelkov, pokvari in pokrije ves fini okus vina.

Tako vino ima le trd, trpek, zagaten okus in drugega nič!

Če hočemo izvažati, delajmo tako, kakor delajo vse napredne vinogradske dežele vsega sveta, ne pa po stari, slabi navadi!

To svarilo in ta opomin velja predvsem za Vipavce in zlasti za Belokranjce, ki, žal, nočejo napredovati, ampak v svoji starokopisnosti in v svoji zaslepljenosti delajo le po starem in se potem pritožujejo, da ne morejo vina prodati.

Kdor misli prodajati, mora tako delati, kakor kupec zahteva, ne pa tako, kakor je navajen!

To so resne besede! Že sedaj se pri nas več vina prideluje, kakor ga sami lahko porabimo, in kaj delajo naši ljudje?

Namesto da bi iskali kupcev zunaj dežele in pripravljali vino tako, kakor ga kupec zahteva, ter si združnim potom skušali pridobiti odjemalce in tekmovati tudi z velikimi tujimi trgovinami, točijo pri vsaki zidanici „pod vejo“, da se le ves pridelek doma popije. Stem se podpira lehkomišelnost, pijanost in potratnost, ki je pri nas itak že dovolj razvita. Na ta način nam bo obnovljenje vinogradov prinašalo malo koristi! Take razmere so nevzdržljive in se morajo odpraviti!

Kriva je seveda po večini le nezaupljivost, nemarnost in lehkomišelnost naših gospodarjev.

Pojdite na Češko in učite se tam, kako vaši kmečki tovariši vse, kar pridelujejo, dobro v denar

spravljajo in se združujejo, da lahko tekmujejo z velikimi trgovci in da dosegajo boljše cene!

Rdeče vino, bolje rečeno črnina, se zahteva na Češkem bolj močna, ne pretrda (trpka) in ne prekisla ter granatnordeče barve. Pri nas bi tako vino dala zlasti portugalka in v gorkih krajih modra frankinja. Vendar bi pa ne priporočal saditi veliko trt črnih sort s tem namenom, da bi se vino izvažalo na Češko ter v druge severne kraje, in to iz dveh vzrokov. Prvič poraba črnih vin tudi na Češkem vedno bolj ponehuje in ga pijejo navadno le bolniki ter okrevajoči. Za ta namen pa je najboljša kako močno dalmatinsko vino. Dalmatinci, ki so veliko bolj podjetni kakor smo mi, imajo že več velikih, jako dobro vpeljanih trgovin na Češkem, Moravskem, v Galiciji itd., in so njih vina že prav priljubljena, tako da bi bilo sploh težko z njimi tekmovati.

Prav lahko in dobro bi se na Češkem prodajala sladka vina ter dober konjak.

Priporočal bi torej posebno Vipavcem, da bi se umnega pridelovanja takih vin in izdelkov v večji meri poprijeli, ker so tam razmere za to najbolj ugodne.

Prodaja vin na Češko bi se seveda morala primerno urediti. Vsak posameznik, zlasti manjši posestnik, se tega težko loti, ker nima posede, ne priprav, ne zmožnosti, da bi se s tako oddaljeno trgovino pečal.

Zato pa je treba dvoje, in sicer: ali da se več posestnikov združi, najbolje v zadrugo, ali pa da se prepusti razpečavanje vina velikim trgovcem in se skuša te pridobiti za naša vina.

Da je prvo boljše, namreč združna prodaja pridelka, je umevno, ker na ta način pripade ves dobiček pridelovalcu, dočim je drugače pridelovalec odvisen od velikega trgovca, ki mu lahko cene določa, kakor hoče!

Zato pa na pravih krajih in pri zanimanju večjega števila dobrih posestnikov ustanavljajte zadruge!

Če je to mogoče na Gorenjskem, Notranjskem in drugod glede prodaje mleka in mlečnih izdelkov, bo gotovo lahko mogoče na Dolenjskem in Belokranjskem glede prodje vina. Predvsem mora seveda prenehati mnenje vsakega posameznika, da je njegovo vino najboljše, potem pa je treba malo resne volje in delavnosti, pa pojde stvar lahko.

Najprej naj bi se združevali večji, inteligentnejši posestniki, manjši vinogradniki bodo pozneje prisiljeni pridružiti se!

Da vinarske zadruge na pravem mestu in pri dobrem vodstvu lahko dobro in uspešno poslujejo, o tem nam priča kmetijsko društvo v Vipavi. Pa tudi novoustanovljeno vinarsko društvo v Vipavi obeta, da se bo ugodno razvijalo. Dočim ima sama Vipava sedaj že dve vinarski zadrugi, nima vsa ostala Kranjska nobene!

Svoj čas se je v Novem mestu ustanovila taka zadruga, pa je morala vsled mlačnosti in nemarnosti onih, ki je zanje bila ustanovljena, prenehati delovati. Danes pa, ko je vina obilo, bi bila prav na mestu.

Od vinarskih zadrug bi imeli vinščaki, zlasti manjši posestniki, veliko več koristi kakor od vinskih semnjev in od drugih enakih prirediteljev, ki jih posečajo navadno le domačini.

Pozneje bi seveda kazalo te zadruge združiti v zvezo, ki bi ustanovila kje na Češkem, najbolje v bližini Prage, veliko zalogo našega vina.

Pozivam torej vse resno in trezno misleče gospodarje na skupno delo v tem zmislu in sem seveda sam tudi pripravljen s poukom in z delom pomagati, kjerkoli bo potreba kazala!

Za sedaj pa, ko je trgateg pred durmi, svetujem: upoštevajte moje nasvete, zlasti glede pravilne priprave vina, da boste svoje pridelke lahko spečevali tudi zunaj dežele, in delujte že zdaj na to, da se lahko udeležite vinske razstave l. 1910. v Pragi.

Podpisani se bo trudil, da se obrne pozornost velikih čeških trgovcev na naš pridelek, kakorhitro bo ta pridelek ustregel njihovim zahtevam.

Kaj pomaga, če podpisani dela z vini iz državne kleti reklamujemo za naš vinski pridelek, ko pa je pridelek vinogradnika čisto drugačen in ne odgovarja značaju vzorcev iz državne kleti!

Torej svetujem še enkrat: delajte in ravnajte se po tukaj izrečenih načelih, izobrazujte se pa tudi v svoji stroki, zlasti v kletarstvu! Obiskujte zlasti predavanja in kletarske tečaje, da se v tej stroki izobrazite, in posnemajte vse, kar se tam naučite, da Vam bo koristilo!

Bohuslav Skalický,

c. kr. vinarski nadzornik za Kranjsko, v Rudolfovem.

Določanje tolščobe v mleku po dr. Gerberjevem načinu.

(Dalje.)

5. Kemijske snovi, ki se rabijo pri določanju mlečne tolščobe s tolščemerom.

Preiskovalec mleka mora biti vsekako vsaj približno poučen o kemijskih snoveh, ki jih rabi pri svojem delu; vedeti mora presoditi njih kakovost, ker je od teh zavisno pravilno in natančno merjenje tolščobe.

Če se žveplo vname in zgoreva, se tvori žveplov dvokis. Pod gotovimi pogoji se žveplov dvokis spaja s kisikom (ki je važna sestavina zraka) v žveplov trikis, ki spojen z vodo tvori žveplovo kislino.

Žveplova kislina, ki ji tudi hudičevo ali pekleusko olje pravijo, je oljasta, zelo kislina in jedka tekočina; če je čista, je brezbarvna, ali je pa vsled organskih primesi nekoliko rjavkasta. To je silno močna kislina in se vsled tega rabi v razne svrhe. Z vodo se meša v vsakem razmerju in se pri tem segreje. Zato je treba z njo oprezno ravnati; nikdar se ne sme voda vlivati v kislino, ampak vselej le kislina v vodo v tenkem cukru in je vodo medtem mešati. Če bi ne ravnali tako oprezno, bi se nam utegnulo zgoditi, da bi se zmes tako segrela, da bi se voda hipoma izpremenila v pare ter bi kislino razpršila, da bi nam lahko prizadela hude rane in obleko pokvarila. Tudi iz zraka nateza žveplova kislina vlago, in če pride v dotiko z rastlinskimi in živalskimi tvarinami, jim tudi odtegne vodo.*)

Za preiskovanje mleka na tolščobo se rabi tehniška žveplova kislina, ki ima pri 15°C 1,820 do 1,825 specifične teže; taka kislina ima v sebi 90 do 91% čiste žveplove kisline, ali v enem litru 1650 do 1660 g. Kako močna kislina naj se rabi, je zavisno od množine beljakovin v mleku. Tu omenjena žveplova kislina je pripravna za mleko, kakršno je navadno naše,

*) Glej F. Štupar: »O prvinah in spojinah.«

dočim se za mleko, ki ima manj kakor 3 % tolščobe, lahko rabi manj močna kislina s specifično težo 1,810.

Žveplovo kislino je hraniti le v steklenicah, ki se dobro zapirajo s steklenim zamaškom; zamaškov iz plutovine ali kaj podobnega se je strogo varovati, drugače kislina nateza iz zraka vlago, izgubiva moč in dobiva od zamaška rjavkasto barvo. Premalo močno kislino je z močnejšo ojačiti na predpisano specifično težo. Na vsak način ni žveplove kisline nikdar dolgo puščati v odprtih posodah, temveč naj bo dobro zavarovana pred zrakom, drugače vlago nateza.

Pravšna žveplova kislina se dobiva v tozadevnih trgovinah; pri nakupu je treba predpisano kakovost zahtevati in se je o njej prepričati.

Raztopina raznih soli, ali kakor jo dr. Gerber kratko latinsko imenuje „sal“ (slov. sol), se rabi pri določanju mlečne tolščobe z dr. Gerberjevim solnim tolčemerom. Ta raztopina se dela iz zmesi raznih soli, ki je patentovana tajnost dr. Gerberja in je zato ne moremo natančneje popisati.

Alkohol nastaja iz nekterih vrst cukra po učinkovanju kakega kvasila (kvasnih glivic), kar nam je znano iz vrenja grozdnega cukra. Tako pretvarjanje cukra imenujemo vrenje. Če se cukrer presnavlja večinoma v alkohol in ogljikov dvokis vsled vplivanja kvasnih glivic, potem imenujemo to alkoholsko vrenje. Popolnoma čist alkohol je težko dobiti, ampak je pomešan z vodo. Če ga je v zmesi 50 do 95 %, ji pravimo špirit, če ga je manj, žganje. Imamo torej čist alkohol, potem alkohol (90 do 95 %), očiščen špirit (80 do 90 %), špirit (60 do 80) in žganje (40 do 60 %). Pri vrenju cukra se tvori največ etilov alkohol, ki mu vsled tega navadno kar karavnost samo alkohol pravimo, in ker se nahaja v vseh opojnih pijačah, torej tudi v vinu, se imenuje tudi vinski cvet. V opojnih pijačah so pa še drugi alkoholi, sicer med seboj zelo enake sestave, vendar različnih lastnosti, zlasti različnega duha in okusa. Ti alkoholi se nahajajo posebno v žrčini.*)

Amilov alkohol, ki se rabi pri določanju tolščobe v mleku po dr. Gerberjevem načinu, je tudi neka vrsta alkohola, ki je glavni sestojni del žrčine. On je oljasta, dušljivo dišeča tekočina, ki je manj hlapen od navadnega alkohola, kajti vre šele pri 128 do 130 °C. Njegova specifična teža bodi 0,815. Pravi amilov alkohol za določanje tolščobe v mleku naj v zmesi v tolčemeru — če se ga vzame 1 cm³ na 10 cm³ žveplove kisline in 11 cm³ vode in se potem dobro pretrese, 2 do 3 minute v točilu vrti in slednjič 24 ur pri miru pusti — ne pokaže nikakega oljastega izločka, drugače tak amilov alkohol ni poraben, ker bi tolčemer kazal preveč tolščobe. Če se ne dobi amilov alkohol od zanesljive strani ali če se dvomi o njegovi pravilni sestavi, ga je pred porabo preskusiti na opisani način, ali pa je narediti nekaj primerjalnih preskusov mleka obenem s kakim zanesljivim amilovim alkoholom.

Butil, t. j. izobutilov alkohol (tehniško čist ni poraben), je istotako neka vrsta alkohola, ki se rabi pri določanju mlečne tolščobe s solnim tolčemerom. Izobutilov alkohol se največ nahaja v krompirjevem špirtu in tvori neprijetno dišečo tekočino, ki vre pri 103,4 °C in ima pri 20 °C specifično težo 0,8031.

Če stopimo v kak zanemarjen hlev, ki ni prezračen, posebno v kak ovčji ali konjski hlev, nam v nos

vdari oster dub, pošegače nas po dihalih, oči nas pa zapeko in nam zasolze. To je povzročil amoniak, ki je brezbarven plin ostrega, bodečega duha in žgočega, lužnatega okusa, ki se dela pri gnitju dušičnatih tvarin, na pr. scalnice. Amoniak se topi v vodi, in taka voda se imenuje salmiakovec*). Salmiakovec otopi žveplovo kislino, zato ga je priporočeno imeti pripravljenega, kadar se preiskuje mleko na tolščobo s pomočjo žveplove kisline, da se hitro z njim zmocijo kaplje žgoče žveplove kisline, ki so padle na obleko ali kam drugam, kjer škodujejo. Salmiakovec prepreči nadaljnje škodljivo učinkovanje jedke žveplove kisline.

Soda ali solajka je ogljikovokisli natrij, ki se kaj lahko v vodi topi. Sodova raztopina se rabi za čiščenje posod in priprav, ki nam služijo pri preiskovanju mleka na tolščobo. Ker je skrajnja čistost pogoj za natančno določanje tolščobe in ker samo s čisto vodo ni mogoče vselej te čistosti doseči, rabimo raztopino v vodi sode, ki vso nesnago zanesljivo odpravi. Po zmičvanju s sodo je seveda vselej dotične reči še dobro splakniti s čisto vodo, da se tudi sledovi sode odstranijo.

Važno za vinogradnike in sadjarje.

Malo je dandanes tako nevednih vinogradnikov in sadjarjev, ki bi ne vedeli, da so vzrok postanku vina prave vinske drože. Prav tako bo že tudi precej splošno znano, da je v samohotno kipečem moštu poleg pravih vinskih drož še kopa drugih mikroorganizmov (divjih drož, bakterij, plesni itd). Ti organizmi so sovražni pravim vinskim drožam, ker jim iz mošta odtegujejo nepotrebne hranine ter jih stem ovirajo v njih kipelnem delovanju. Razentega izločujejo ti organizmi pri svojem življenjskem delovanju presnovine, ki dajejo vinu raznovrsten, često jako neprijeten vonj in okus ter tako kvarijo njegovo dobroto. Poleg vsega pa so nekateri izmed teh organizmov tudi budilci raznih vinskih izprememb, ki jih imenujemo vinske bolezni.

Umevno je torej, da vinogradnikom ne more biti vseeno, katere vrste teh škodljivcev in v kaki množini se v moštu zaplode, ker niso samo v kipelno oviro pravim vinskim drožam, ampak morejo tudi povzročiti da postane vino kot kipelni proizvod pomankljivo in malovredno. Zato pa mora pravilno in racionalno ravnanje z moštom in vinom staviti meje razvoju škodljivcev čistega kipečenja in vina, da se morejo prave vinske drože, ki bidejo jako težaven boj s temi škodljivci, krepkeje razviti ter narediti boljši vinski pridelek.

Najbolje bi bilo seveda, če bi se mošt pred kipečenjem pri 55 stopnjah C pasteriziral in potem z dodatkom čistih drož pokipel. Toda ta način je zaradi dragocenih naprav vsaj za mali obrat veliko predrag in vsled tega tehniško neizvedljiv.

Poznamo pa še drug način, ki daje tudi prav dobre uspehe. Po tem načinu je treba dodati sveže iztisnjenemu moštu še prej, preden je začel kipeti, zadostno množino dobrih vinskih drož. Stem dobijo prave vinske drože takoj v začetku kipečenja premoč, vsled česar hitro nastaja alkohol, ki ovira s svojo strupenostjo neprijetelje pravih vinskih drož in čistega kipečenja v nadaljnjem razvoju. Z dodatkom čistih drož se torej doseže čisto kipečenje mošta in stem omeji škodljivost drugih mikroorganizmov, vsled česar njih vpliv na vinski pridelek ne pride do veljave. Poslednji način je tako poceni, da ga je mogoče z najboljšimi uspehi vpeljati tudi v najmanjšem obratu.

*) Glej Fr. Stupar: »O prvinah in spojinah.«

S pravilno porabo čistih drož so zajamčene vinstvu tako velike koristi, da bi se jih moral posluževati vsak vinogradnik v svojem vinogradstvu. Ne le, da čiste drože pospešujejo čisto in zanesljivo kipenje mošta, ampak s pomočjo teh pridelana vina se tudi hitreje čistijo in imajo mnogo boljši vonj in okus.

S prav tako dobrimi ali pa še z boljšimi učinki, kakor pri pridelovanju vina iz vinskega mošta, se morejo rabiti vinske drože tudi za pokipenje sadnega mošta. Na to se opozarjajo kmetovalci in sadjarji zlasti letos, ko vse kaže, da sadje izredno bogato obrodi.

Pa tudi v kletarstvu, in še zlasti tedaj, kadar se hočejo z nanovo vpeljanim kipenjem odpraviti napake in boleznine starine (starega vina), se morejo čiste vinske drože rabiti z velikim haskom in uspehom.

Pripomniti pa je, da je za uspeh čistih vinskih drož potrebna njih pravilna in pravočasna poraba. Če se torej dodenejo čiste vinske drože šele k moštu, ki že močno kipi, potem od njih ni pričakovati dobička. Sploh je vseh dosedanjih neuspehov čistih vinskih drož kriva njih nepravilna raba. Zato je potrebno, da se vinogradniki in sadjarji pravočasno preskrbijo s čistimi kulturami pravih vinskih drož. To se mora zgoditi vsaj tri do pet dni pred mastenjem, da se pravočasno in po predpisu nastavijo drože, kajti kmetijsko-kemijsko preskušališče oddaja zdaj samo v steklenih cevkah (epruvetah) na želatini vinskega mošta vzgojene samočiste vinske drože, ki niso naravnost porabne, ampak se morajo poprej razmnožiti v majhnih množinah sterilizovanega mošta, s katerim potem večje množine vinskega ali pa sadnega mošta pokipe.

Samočiste drože se dobivajo pri kmetijsko-kemijskem preskušališču za Kranjsko v Ljubljani. Cevka s samočistimi drožami stane z navodilom o porabi vred 20 h, s poštnino in zavojem pa 35 h. Znesek se more vplačati v pisemskih znamkah in se mora plačati naprej, ker se sicer povzame. Ena taka cevka s samočistimi drožami zadostuje za pokipenje pet do deset hektolitrov sveže iztisnjene vinskega ali pa sadnega mošta.

Za ravnateljstvo kmetijsko-kemijskega preskušališča za Kranjsko v Ljubljani: Ing. chem. J. Turk.

Samopomoč proti pomanjkanju krme.

Letošnja suša je povzročila neizmerno škodo našemu kmetijstvu. Najbolj prizadeta je živinoreja, ker manjka za njo potrebne krme. Prizadeto je pa tudi naše poljedelstvo in sploh vse naše gospodarstvo. Škoda, ki jo trpi naša živinoreja, ne obstoji samo v tem, da smo prisiljeni živino odprodajati, ampak tudi v tem, da jo moramo oddajati po slepi ceni, navzlic temu, da je cena krme nenavadno visoka. Kaj takega se ne dogaja pri nobeni drugi obrti, da ob visokih pridelovalnih stroških nima pridelek nobene cene — kakor se godi sedaj z našo živinorejo, ki ima vsled dragocene krme velike stroške — za živino pa nobene cene.

Pomanjkanje je pa tudi za poljedelstvo hud udarec, kajti če manjka krme, manjka tudi gnoja. Naravni nasledek tega pa je, da se bo letošnja suša poznala tudi še drugo leto po naših njivah. Posebno velika je pa škoda po travnikih in deteljščih. Mnogo trav in zeljišč se je posušilo s korenino vred, vsled česar se je prej gosta ruša zredčila, tako da je še vsled tega pričakovati v prihodnjem letu manj košnje.

V tej stiski, ki posega s svojimi žalostnimi posledicami globoko v vse naše gospodarstvo in naše premoženjske razmere, potrebujemo nujne in izdatne pomoči. Vse pa kaže, da bo vnanja pomoč veliko premajhna in da si moramo sami pomagati, če hočemo prestopiti težko gospodarsko katastrofo, kamor nas je spravila letošnja suša.

Najhuje je prizadeta naša živinoreja. Zaradi tega trpe tudi najhuje gospodarji po živinorejskih okrajih Dolenjske (Suha krajina) in Notranjske, ki so navezani na dohodke iz živinoreje. Naša dolžnost je, da varujemo predvsem živinorejo pred pretečo nevarnostjo. Nekaj živine se mora v takih letih prodati. Kar je pa za kmetijo neobhodno potrebujemo, to moramo ohraniti in prerediti čez zimo.

1. Spravljanje raznih krmil za zimo.

Sedaj je čas, da spravimo za zimo kolikor mogoče raznih pridelkov in odpadkov, ki se dajo porabiti za krmo. Spraviti je predvsem vso slamo, tudi tisto, ki smo z njo dosedaj nastiljali, kakor turščično slamo in ajdovico. Tudi pšenične in ovsene pleve je vse porabiti za krmo in pozimi pomalem primeševati drugi krmi. Skrbno je spraviti tudi gozdno travo, ki se pušča sicer v nemar. V vinskih krajih je porezano trtno mladje posušiti in za zimo spraviti. Tudi vinske in sadne tropine naj se posuše in spravijo za zimo. Izkratka vse, kar ima kaj redilne moči v sebi, vse to naj se spravi. Vsaka bilka nam bo prav hodila pozimi. Kjer se dobiva žaganje, se da tudi to porabiti za krmo, kakor smo čitali v predzadnjem „Kmetovalcu“. Na Francoskem se v letih pomanjkanja tare in melje tudi trtna rezina, ki jo živina rada žre. Tudi v naše kraje bo treba dobiti takih strojev, ker se na ta način lahko veliko krme dobi.

Za nastil bo letos rabiti posebno gozdni nastil. Sedaj je čas, da se mah grabi in suši, pripravlja praprot, rabi smrečje. Jeseni bo treba zopet listje grabiti. V takih letih nam mora gozd pomagati iz stiske.

2. Varčno gospodarstvo s krmo.

S krmo je treba v takih letih silno varčno gospodariti. Nič se je ne sme izgubiti po nemarnem. Vsaka bilka naj se skrbno porabi.

Za varčno gospodarstvo je pa treba naslednjega ravnanja pri krmi:

a) Namesto cele krme naj se poklada rezenica. Rezanica je potrebna tudi zaradi tega, da se različna krmila lahko mešajo in da živina manj okusne krme ne more puščati.

b) Krma naj se pripravlja za pokladanje stem, da se soli in zabeli z močnimi krmili. Le na ta način se dajo tudi manj okusna in teže prebavna krmila dobro porabiti.

c) Namesto po trikrat, naj se le po dvakrat živini poklada, ker pri goveji živini popolnoma zadostuje dvakratno pokladanje. Zjutraj bodi glavno krmljenje, popoldne manj izdatno. Pri dvakratnem krmljenju se manj krme shodi, razvleče in pogubi.

d) Posebno važno je, da vpeljemo tudi natančen red za pokladanje in da dajemo živini dan za dnevom enako veliko krme.

Vsa spravljenja krma naj se primerno razdeli za vso zimo in naj se tako poklada, da jo živina dobiva vso zimo v enakih množinah. Tak red je prijeten za

tistega, ki poklada krmo, posebno pa ugaja živini, ki se ob rednem krmljenju veliko bolje počuti, kakor vidimo to tudi pri vojaških konjih.

Če odmerjamo krmo, računamo navadno takole: Za vsakih 100 kg žive teže je treba živini povprek 3 kg suhe krme (ali štirikrat toliko zelene krme ali kosenstva). Če je krava n. pr. 400 kg težka, potrebuje potemtakem 12 kg suhe krme (rezanice) na dan, če je 500 kg težka 15 kg itd. Seveda bo letos treba marsikomu zmanjšati to množino, da bo izhajal. Rezanica naj se v prvo stehta, potem pa meri in daje na koše. To pa redno, ker bomo na ta način največ privarčevali.

3. Nakup sena.

Če se dobi seno — seveda dobro seno — po primerno ugodni ceni, potem se v letih pomankanja na vsak način priporoča, da ga kupujemo in da se na ta način kolikor mogoče varujemo pred prisilnim prodajanjem živine. Le žal, da ga je v letih pomankanja težko dobiti, da je silno drago in da so podpore iz javnih sredstev navadno prenizke in zato dosti premalo izdatne. Letos so gospodarji mnogo sena — ki se ima kupiti z državno podporo — naročili potom županstev, in bi bilo zato nujno želeti, da ga tudi dobe po ugodni ceni in v primerno dobri kakovosti. Omeniti pa je, da bi ga morali gospodarji ob letošnjem splošnem pomankanju krme tudi toliko naročiti, da se pokaže pomankanje res v pravi luči. Ali znani so mi slučajji, da so dobri posestniki naročili po 15 metrskih stotov, torej še toliko ne, kolikor ga potrebuje ena krava čez zimo. Tako se ne spričuje pomankanje.

4. Nakup močnih krmil.

V takih letih, ko si moramo pomagati s slamo in z manj vrednimi krmili, je na vsak način treba, da vzamemo za pomoč tudi močna krmila, kakor na pr. lanene tropine, sezamove tropine, otrobe i. t. d. Taka krmila napravijo slamo okusnejšo in bolj tečno. Potrebna močna krmila naj se skupno naročajo, v celih vagonih, da so cenejša in da vožnja manj stane.

Takisto važno je, da jemljemo za pomoč sol in klajno apno, in bi bilo nujno želeti, da se tudi sol v takih slučajjih ceneje dobiva kakor navadno.

5. Okoriščanje z jesensko pašo in z zeleno krmo.

Letos je treba jesensko pašo do zadnjega in do čistega porabiti. Zelišča na paši, ki jih živina pušča, a so sicer zdrava, naj se poškrope s slano vodo, da jih živina pobere. Z dolgo jesensko pašo po travnikih, pašnikih in gozdih se da mnogo krme prihraniti za zimo.

Tu je omeniti tudi naprave pušljev za zeleno krmo. Razno grmovje in listnato drevje daje čisto dobro krmo, če se veje porežejo in predložijo živini. Tako na pr. dajejo jesen, hrast, bukev, javor itd. dobro in porabno krmo.

6. Skrb za zgodnjo spomladno krmo.

V letih pomankanja je posebno važno, da skrbimo za zgodnjo zeleno krmo v prvi pomladi. Priporoča se zaradi tega, da sadne vrtove dobro pognojimo, zlasti z gnojnico. Dobro pognojena trava nam daje najprej zeleno krmo. Ravno tako so priporočata tudi setev zimske rži za zeleno krmo. Zimska rž daje na njivah najzgodnejšo zeleno krmo in bogato košnjo.

7. Prodaja živine.

Z vsako prisilno prodajo živine trpi gospodarstvo, kajti živine nimamo samo zaradi tega pri gospodarstvu,

da nam spravlja krmo v denar, ampak redimo jo tudi zaradi tega, da nam pomaga pri gospodarstvu s svojim gnojem in z delom. Res je to, da mora biti v današnjih razmerah gnoj postranski pridelek ali navsezadnje je gnoj vendarle vir novih pridelkov, novih dohodkov, in je za vsako gospodarstvo neobhodno potreben.

Če ni živine, pa tudi gnoja ni. V umetnih gnojilih imamo sicer jako važna pomožna gnojila, ali s samim umetnim gnojem se pri nas ne da gospodariti. Vse to je imeti v čisljih, kadar se odločujemo za prodajo živine. Pomisliti je tudi, da živina ne zraste čez noč, da je njena prireja počasna, kakor tudi to, da živina nima sedaj prave cene in da ji bo cena na pomlad močno poskočila. Zato naj se pa proda le to, kar se mora, kar ni mogoče rediti čez zimo. Proda naj se v tem slučaju slabša in manj vredna živina. Najlaže se odda mlada jalova goved, najteže dobra plemenska goved.

8. Pomankanje gnoja.

Naravni naslek pomankanja krme je pomankanje gnoja in z ozirom na manjšo vrednost raznih krmil, ki se morajo v takih letih pokladati, tudi slabša vrednost gnoja. Gnoj je pa glavni pogoj za vzdrževanje zemljine rodovitosti. Zato pa letošnje pomankanje krme ne pomeni samo velike izgube v živinoreji, ampak tudi v poljedelstvu. Vsa naša skrb se mora letos obračati na to, da ravnamo kar najskrbneje z gnojem in da porabimo za gnoj vse, kar se da dobiti. Skrbeti je za nastil in za to, da se pridelanega gnoja in gnojnice nič ne pogubi.

9. Nakup umetnih gnojil.

Da se čimprej poravna škoda, ki jo je napravila suša po naših travnikih in deteljiščih, je nujna potreba, da se travniki dobro gnoje. Le stem bomo dosegli, da se ruša zgosti, košnje pa zopet zboljšajo. Zato se pa nujno priporoča poraba umetnih gnojil, ki so izkušeno dobra za jesensko gnojenje travnikov.

Vse to je tista samopomoč, ki nam je letos neobhodno potrebna, če hočemo obvarovati našo živinorejo prevelike izgube in laže prestati udarec, ki ga je zadela letošnja suša našemu kmetijstvu.

Ravnatelj V. Rohrman.

Vojaštvo in kmetско gospodarstvo.

(Konec).

V prejšnjem delu te razprave smo pokazali, da se mnogi kmetijski delavci, posebno hlapci, po odsluženih vojaških letih nočejo vrniti zopet domu, ker se vsled različnih vplivov in iz različnih vzrokov sramujejo svojega poklica. Ta neugodni vpliv vojaškega poklica bi se moral odpraviti. To pa bi se lahko zgodilo le na ta način, če bi se fantom vcepilo prepričanje, da je tudi delo in poklic hlapca častno. V tem oziru bi lahko zelo ugodno vplival primeren pouk in primerna vzgoja. Od vojaške uprave se seveda ne more zahtevati, da bi poskrbela za to, da bi se v mladih vojakih vzbudilo veselje za kmečki stan. To spada v šolo, v družino.

Ustvarila pa bi se lahko naprava, ki bi se z njo lahko med časom vojaške službe gojil v vojaki — sicer le posredno — kmečki stanovski ponos.

Avstrija bi si v tej stvari lahko vzela zgled na drugih državah, posebno na Rumunskem.

Tukaj menimo kmetijske večerne tečaje pri vojaki. S takimi bi se lahko povzdignil kmečki stanovski

ponos pri vojaki, pa tudi vojaki bi se lahko poučili v pametnem obdelovanju posestva in lahko bi se seznanili z marsikterim novim načinom pri gospodarstvu.

Umljivo je, da od vojaške uprave ne moremo zahtevati, naj poleg težavne in iz različnih vzrokov še otežkočene vojaške izobrazbe skrbi tudi še za kmetijsko izobrazbo vojakov. Tudi politični vzroki bi pri nas tega ne dopuščali. Kar je mogoče na Rumunskem, to pač pri nas ni ravno mogoče. Ali tudi te razmere bi ne bile resna ovira, če bi se vprašanje večernih poučnih tečajev pri vojaštvu za resno vzelo in primerno vdejstevilo.

Slo bi mogoče takole:

Trenutno draginjo živil v mestih, ki se toliko govori o nji in o ktere vzrokih nam pač ni treba govoriti, čuti predvsem gotovo tudi vojaška uprava, ki mora skrbeti tisočim in tisočim na dan za živež. Tukaj pa bi lahko začeli s tem delom. Vojaška uprava bi gotovo privolila, če bi bilo za vsako posadko primerno veliko zemljišče na razpolago, kjer bi se vsaj deloma dobivali oni pridelki, ki jih potrebuje uprava vsak dan. Gotovo bi se vojaška uprava tudi ne branila nekterih pogojev, če bi se ji zadržilo in dalo zagotovilo, da pri tem ne bo trpela vojaška izobrazba.

Ti pogoji bi bili nekako tile:

1. Za sredstva pri gospodarjenju: delavske moči, seme, gnoj itd. mora skrbeti vojaški erar.

2. Z zemljiščem se mora gospodariti po modernih nazorih in pametno. Določenim gospodarsko izobrazenim vladnim osebam (potovalnim učiteljem itd.) se mora pustiti potrebni vpliv.

Potrebna dela bi se — z ozirom na veliko število delavskih moči, ki so na razpolago — lahko opravila ob času, ko bi vojaška služba stem ne bila prikrajšana in bi ne imela škode. Moštvo bi imelo s tem delom gotovo veselje, tako da bi se jih mnogo radovoljno oglasilo, ki bi v prostem času delali. V vsaki garniziji se bo menda tudi našel kak častnik ali podčastnik, ki bo delo nadzoroval, razdelil in vodil. Kmetijsko izobrazene učne moči bi ga morale pri tem podpirati in skrbeti tudi za teoretično izobrazbo vojaštva (pametno gnojenje in krmljenje, gojenje in oskrbovanje rastlin). V teh vzornih gospodarstvih bi se morale gojiti tudi druge stroke kmetijstva, ki za vojaštvo samo niso naravnost koristne, ki pa imajo drugače za kmetijstvo velik pomen (n. pr. hmeljarstvo, vinstvo in sadjarstvo).

Ni dvoma, da bo, če se vsa stvar pametno začne in primerno izvede, gospodarstvo imelo veliko korist od tega.

To pa na dvojen način.

1. Vojaki, ki bi prišli z dežele, bi imeli dovolj prilike, da bi videli pametno gospodarstvo in da bi pri njem tudi sami sodelovali. Z bogatimi izkušnjami bi se vrnili v domovino in tam bi jih lahko porabili.

2. Ti vojaki bi se z vojaško službo ne odtujili svojemu poklicu, ampak bi se nanj priklenili še z močnejšimi vezmi. Gotovo bi bilo tudi dovolj prilike, da bi se vzbujala stanovska zavest vojakov in zanimanje za kmetijske organizacije.

A tudi vojaški erar bi imel velik dobiček, ki bi se lahko izrazil v številkah.

Vpraša se le, kdo naj da vojaškemu erarju ta zemljišča na razpolago. Država in posamezne dežele. Izdatki za to bi ne bili preveliki in bi kmetijstvu gotovo toliko koristili, kolikor različne kmetijske šole, podpore itd.

Ni naša naloga in tudi ne spada v okvir tega spisa, da bi natanko naštevati stroške, ki bi jih povzro-

čilo to podjetje, in da bi podali natančen načrt te organizacije. Na vsak način bi donášalo velike koristi. Tudi bi se dalo stem lahko poskusiti v kaki garniziji, ki ima vojaštvo iz pretežno kmetijskih slojev.

Če smo s temi izvajanjmi opozorili merodajne kroge na to zadevo, smo dosegli svoj namen. Sedaj pa je naloga poklicanih zastopnikov kmetijstva, da to vprašanje preštudirajo in storijo potrebne korake.

„Gospod. Glasnik“.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 283. Ali morem zdrobljene hruške hraniti do zime v zaprtih posodah, da bi potem ob priložnem času kupal iz njih žganje? Ali je med te hruške kaj vode vliti? Ali je goščo mešati, kolikokrat in kdaj je sode zabiti? Ali so hruševe tropine dobre za kis? (F. C. v M.)

Odgovor: Zdrobljene hruške se prav lahko v sodih hranijo do zime. S tako goščo je enako ravnati, kakor z moštom. Predvsem je poskrbeti, da gošča hitro pokipi. To se doseže, če je shramba dovolj goraka. Dokler cukar v hruškah kipi, ni soda trdno zabiti, ker ga drugače razvijajoča se ogljikova kislina raznese; med kipenjem se veha zapre ali s kipelno veho, ali se pa pokrije z vrečico, napolnjeno s peskom. Ko je kipenje ponehalo, se šele more sod zabiti. Za kuhanje žganja ni zdrobljenih hrušek mešati z vodo. Mešanje v sodu je brezpomembno. Hruševe tropine, z vodo zalite, se dajo porabiti za izdelovanje kisa, a delo se ne izplača, in kis, ki je poln beljakovin, se kaj rad pokvari.

Vprašanje 284. Naša soseska ima 800 oralov zemljišča. zahtevali smo samosvoj lov, ki ga nam pa okrajno glavarstvo ni dovolilo. Ali smemo zahtevati od občine, da razdeli med posamezne posestnike najemščino od lova? (I. T v S.)

Odgovor: Do samosvojega lova ima pravico le tisti, ki ima v enem kosu najmanj 200 oralov zemljišča. To velja tudi za skupna posestva. Občina pa ne more imeti samosvojega lova na zemljiščih, ki so last posameznih posestnikov. Najemščino od lova pa posamezni posestniki niso samo upravičeni terjati, da se razdeli med nje po razmerju posestva, marveč je občina naravnost dolžna razdeliti jo na ta način.

Vprašanje 285. V zvitih listih mladega drevja se nahajajo strigalice in poleg se večkrat nahajajo različni mešički. Ali so strigalice sadnemu drevju škodljive in kako jih je zatreti? (Dr. J. R. v G.)

Odgovor: Če mislite mrčes, ki se latinsko imenuje „forficula auricularia“, ki se naziva strigalica, kleščarica, škarjica, strigulja ali streharica, potem bodite pomirjeni, kajti strigalica ni bogve kakšna škodljivka sadnega drevja, temveč je le takrat nekoliko škodljiva in nadležna, če obgrizuje zrelo sladko sadje. Strigalica je ponočnjakinja, zato se podnevi skriva, in zato jo nahajate v zvitih listih, ki pa niso njeno delo. Strigalica se zatira z uničevanjem in jo je poiskati v skrivališčih. V to svrhu se nastavlja ota stebela, cevaste kosti, gnile deske, da se pod nje skriva itd. Te reči je večkrat pregledati in skrite strigalice pomečkati.

Vprašanje 286. Odkod prihaja, da se pri meni konji tako radi drgnejo po repu, in se to čestokrat dogaja tudi pri žrebetih. Pri nas pravijo, da ima konj molja. Konja srbi ves život, in jih spiram s slano vodo, vendar ne pomaga veliko. Kaj je temu vzrok, ali je morda prehuda kri? (A. G. v M.)

Odgovor: Konj more imeti vse polno kožnih bolezni, ki povzročajo hudo srbenje in vsled tega drgnjenje. Te bolezni imajo zopet vzrok v kaki splošni bolehavosti, ali pa so posledica gliviških ali živalskih zajedalcev. Ti zajedalci

povzročajo lišaje in grinte in so večinoma nalezljivi. Bržkone imajo vaši konji grinte, ki jih povzročajo silno majhne pršice, ki dolbejo pod kožo. Teh pršic je tudi več vrst. Najpametneje je, če pokličete živinozdravnika, ki dožene vzrok srbečice in potem da navodilo za zdravljenje in razkuženje.

Vprašanje 287. Naredil sem iz zgodnjih jabolok kakih 500 l mošta, pa me sosedje strašijo, da tak mošt ni trpežen in ne ostane do drugega leta. **Ali mošt iz zgodnjih jabolok res ni trpežen.** A. S. v U.

Odgovor: Zgodnja jabolka so večinoma vrste, ki imajo v sebi veliko cukra, kisline in čreslovine, zato pa tak mošt resnično ni tako trpežen in stanovit kakor iz poznih jabolok primernih vrst. Z umnim ravnanjem se pa da tudi mošt iz zgodnjih jabolok dolgo časa ohraniti. Predvsem je poglobitna reč snažno delo in zdrava posoda; mošt naj hitro pokipi in potem naj bo sod dobro zaprt. Če dodenete kipečemu moštu 2—4 kg cukra in kakih 10—15 g tanina, potem bo mošt močnejši, se hitreje učisti in bo trpežnejši. Dokipelemu moštu morete iz teh razlogov dodati namesto cukra kaka 2 litra najboljšega špirta in ravnolotiko tanina.

Vprašanje 288. Ker imam veliko jabolok, ki jih ne bo mogoče prodati, jih nameravam kuhana pokladati prasičem. **Ali so kuhana jabolka dobra krma za prasiče** in ali je voda, ki so se na nji jabolka kuhala, porabna za izdelovanje kisa, oziroma ali se tako izdelovanje izplača? (I. F. v P.)

Odgovor: Jabolka so prav dobra krma za prasiče, seveda poleg druge piče. Za pokladanje jih pa nikakor ni treba kuhati, ker sirova bolj prijajo in jih tudi prasiči rajši jedo in poleg tega se prihrani delo in drva. Sploh naj se pri nas že enkrat preneha tisto neprestano kuhanje za prasiče, ki požre neizmerno veliko dela in drv, ki dandanes tudi niso zastoj. Samo kuhana krma dela želodec ohlapen, in žival je podvržena raznoterim boleznim. Naj se kuha samo tisto, kar je neobhodno potrebno, vse drugo naj se pa sirovo poklada. Če se jabolka kuhajo na vodi, ostala tekočina ni porabna za jesih.

Vprašanje 289. Imam sod lanskega hruševega mošta, ki je sicer prav dobrega okusa, a je postal močno kalen in je dobil skoraj mlečno barvo. Kaj naj storim, **da se hrušev mošt zopet učisti?** (D. R. v O.)

Odgovor: V hruševem moštu je jako veliko beljakovin, ki so v njem raztopljene, a iz raznih vzrokov se more pripetiti, da beljakovine zakrknjejo ter se iz mošta izločijo, kar ga kalí, da je belkaste barve. Tak mošt se očisti z žolico kakor vino, a narediti je poprej poskušajo v majhni posodi, kajti vino ali mošt morda čistila ne sprejme, ker mu nedostaja čreslovine, in je v tem slučaju, preden se čisti vsa posoda, dodati moštu na hl 10—15 g tanina. Navadno pa v hruševcu ne manjka čreslovine.

Vprašanje 290. **Kako bi naredil lanski jabolčni mošt močnejši;** ta mošt je sicer prav čist, a nima nič moči? (O. R. v O.)

Odgovor: Jabolčnik že samnasebi ni posebno močan, a če izgubi še ogljikovo kislino, ki ga dela rezkega in okusnega, postane plehek, t. j. praznega okusa, in človeku se zdi še manj močan. Enako je s pivom: če dolgo odprto stoji, izpuhti iz njega vsa ogljikova kislina, ki dela pivo osvežujoče, in človeku se zdi prazno, četudi je mrzlo in ima isto moč kakor poprej. Jabolčnik morete pač narediti močnejšega, če mu dodaste 2—3 l najboljšega špirta na hl, a rezkega okusa zato ne dobí. Boljši uspeh dosežete, če dodaste 3—5 kg cukra na 1 hl in ga pustite, da vnovič kipi; na ta način postane mošt močnejši, tudi rezek in zato dobrega okusa.

Vprašanje 291. **Ali je gnoj kaj vreden, če se nastilja z okleščenim smrečjem?** (I. P. v T.)

Odgovor: Najvažnejši del hlevskega gnoja so živalski odpadki, in sicer trdi kakor tekoči. Stelja, kterakoli, ima v sebi silno malo redilnih snovi, in zato ne odločuje toliko o dobroti hlevskega gnoja. Smrečje je prav dobra stelja, zlasti če drugačne ni, saj so cele pokrajine, ki rabijo izključno samo tako steljo. Smrečje je le zato slabejša stelja, ker popije premalo scalnice in se v zemlji prepočasi razkrajaja. Hlevski gnoj, ki se dela s smrečjo steljo, je torej prav dober, vendar iz navedenih vzrokov zaostaja za gnojem, ki se dela s steljo, ki popije veliko scalnice in se v zemlji hitro razkrajaja. Na hitro razkrojitev se pa more tudi pri smrečji stelji vplivati z umnim ravnanjem na gnojišču.

Vprašanje 292. **Če se češplje namočijo, da se iz njih kuha žganje,** kaj je bolje: češplje na kak način poprej zdrobiti, ali kar cele v sode napolniti? (I. P. v T.)

Odgovor: Vsekako je bolje češplje poprej na kak način zdrobiti, oziroma zmečkati, da pride v sod vodena goščava, ki laže hitreje in bolje pokipi, kakor če se češplje kar cele v sode namaše. V zadnjem slučaju se v sodu narede z zrakom napolnjene praznine, ki so povod gnilobi, cikanju itd., kar lahko povzroči pokvarjenje namočenih češpelj in manjši pridelek žganja, ne glede na to, da cele vložene češplje počasneje kipe. Če se obenem tudi koščice nekoliko zdrobe, pridejo iz njih jedra tudi dobro dišeče snovi v žonto, in sli-vovec, ki je kuhan iz take žonte, je finejšega in prijetnejšega okusa.

Vprašanje 293. Nameravam narediti vino po novem načinu, a ljudje pravijo, da take tropine, **ki mošt na njih ni dolgo kipel, niso nič vredne za kuhanje žganja.** Ali je temu res tako, kajti pri nas je tropinovec zelo drag in se lahko prodaja? (I. S. v M.)

Odgovor: Ravno narobe je res. Čim manj časa mošt na tropinah kipi, temveč ostane v njih cukra, in iz cukra se dela alkohol, ki je poglobitni obstojni del žganja. Tropine ki je mošt na njih dolgo časa kipel, so močno izlužene, in ravno te so najslabše za kuhanje žganja.

Vprašanje 294. Imam nov sod, ki bi ga rad rabil ob prihodnji trgatvi, a se bojim, da dobí vino okus po lesu. **Kako naj ravnam z novim sodom, da bo poraben za mošt?** (J. S. v M.)

Odgovor: Kako je ravnati z novo vinsko posodo, je obširno pojasnjeno v 3 št. letošnjega „Kmetovalca“. Sicer smo pa letos objavili v več številkah zapored daljšo razpravo, kako se pravilno ravna z vinsko posodo, iz peresa c. kr. vinarkega nadzornika g. Skalickega. Ponatis te razprave morete dobiti pri naši družbi za 10 h.

Vprašanje 295. **Ali sem kazniv, če pustim na okrajni cesti pred gostilno vpreženega konja, privezanega, ne da bi koga postavil za varuha?** (A. P. v P.)

Odgovor: Zakon, ki se z njim uveljavlja cestni policijski red na javnih nedržavnih cestah na Kranjskem, sicer ne omenja izrecno takega slučaja, vendar se da iz raznih določeb tega zakona posneti, da vpreženega voza ni smeti pustiti na cestišču brez varuha, zato ste kazniv, če to storite.

Družbene vesti.

* Nj. Veličanstvo presvetli cesar je potrdil izvolitev gospoda Frančiška Povšeta, komercialnega svetnika, graščaka, državnega in deželnega poslanca, imetnika visokih redov itd., za predsednika c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Državno podporo za nakup sena vsled suše je dunajska osrednja vlada povišala za Kranjsko za 300.000 K, vsled česar znaša sedaj podpora pol milijona kron. S to vsoto se bo pač dalo nekaj več doseči in zmanjšati zle posledice letošnje velike suše za našo živinorejo, vendar tudi ta podpora še ni zadostna z ozirom na ogromno škodo.

Petmesečni mlekarški tečaj na Vrhniki je bil zaključen z javno skušnjo, ki se je vršila 29. avgusta t. l. Ob tej priliki se je priredila majhna poskušnja mlečnih izdelkov, narejenih od slušateljev tečaja. Tečaj na Vrhniki je bil sedmi, ki ga je priredila naša družba, in če nismo mogli objaviti dan javne skušnje v „Kmetovalcu“ 15. avgusta, ni naša krivda, temveč onih činiteljev, ki so iz nam nezuanih vzrokov opustili družbo pravočasno obvestiti o sklepni skušnji.

Trgovinsko pogodbo s Srbijo, ki bo škodljiva našemu kmetijstvu, zlasti pa naši živinoreji, je dunajska osrednja vlada uveljavila s 1. septembrom navzlic velikan-skemu ogorčenju vseh za ednih avstrijskih agrarcev. Agrarci, in kar je z njimi v zvezi, tvorijo v Avstriji večino, in če so podlegli s svojimi zahtevami, so sami vzrok, ker so še veliko premalo organizirani in premalo zavedni v primeri s sicer manjštevili, a zavednejšimi obrtnimi in trgovinskimi krogi. Kmetje, agrarci, bomo zopet čutili v svojih žepih: **Nebrižnost in neumnost sta dve zelo dragi reči!**

Plemenske bike pingavske pasme bo oddajal glavni odbor c. kr. kmetijske družbe meseca oktobra. Opozorjamo na tozadevni razglas med uradnimi vestmi današnje številke „Kmetovalca“.

Oddaja kos. Družba ima v zalogi za svoje ude posebno narejene kose iz najboljšega avstrijskega jekla, in sicer v isti kakovosti kakor lansko leto. — Kose so ravne, pri peti širje, in pete so tako postavljene, kakor jih žele naši kosci. Družba je dala napraviti obliko, ki je sicer enotna, ki pa po možnosti ustreza različnim željam posameznih pokrajin vse dežele. Na pogosto izraženo željo po trših kosah smo letos naročili trše kaljene kose. — Vse kose so že obrušene, da se hitreje sklepljejo. Koso more vsakdo izbrati ter tako, ki ima kako napako, ki jo je zakrivila tvornica, zameniti. — Vsaka kosa ima vtisnjeno družbeno ime. — Ker se zaradi visoke poštnine pošiljatev posameznih kos preveč podraži, zato priporočamo skupno naročanje potom podružnic, in sicer če le mogoče vsaj 10 kos skupaj.

Cene kosam so naslednje:

Dolgost v pesteh:	6	6½	7	7½	8
„ „ cm:	60	65	70	75	80

Cena: 80 h, 90 h, 1 K, 1 K 10 h, 1 K 20 h.

* **Prave bergamaške osle**, in sicer temnovišnjekaste, podolgem žilaste, oddaja družba po 60 h. Osle so vse enake kakovosti ter so 25 do 26 cm dolge.

* **Močna krmila**, in sicer lanene in sezamove tropine, bo imela družba odslej vedno v zalogi ter oddaja lanene po 19 K, sezamove pa po 18 K 100 kg z vrečami vred. Tropine se oddajajo le v vrečah po 50 kg.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnice za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljatev na zunaj se še posebej zaračuni za vsako

pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozorjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmi, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štapami za živino.

* **Živinsko sol** priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti, po 6 K 90 h 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinsko sol se izvršujejo, ki se zanja denar naprej pošlje. V navedeni ceni so všteti izdatki za vozni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Rudninski superfosfat po 8 K 100 kg z vrečo vred.

Kajnit po 5 K 80 h 100 kg.

Kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnojil travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40 % kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—13 % kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 3 K 90 h.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

* **Odjemalcem Tomasove žlindre** javljamo, da bo imela družba tudi to jesen Tomasovo žlindro v zalogi.

Tomasova žlindra stane vagon (10.000 kg), iz Ljubljane oziroma iz skladišča, in sicer 19 %, ki je sedaj edina v zalogi, K 7.40 za 100 kg.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Občni zbor c. kr. kmetijske družbe.

(Dalje.)

Vinstvo je družba pospeševala stem, da je posredovala dobavo zanesljivo dobre in cene modre galice in žveplene moke. Na prošnjo glavnega odbora je deželni odbor plačal voznino do podružnic, tako da so vinščiaki prav poceni dobili zanesljivo dobro modro galico. Po znižani ceni je družba oddala tudi veliko trtnih škropilnic in nahrbtnih žvepalnikov. Družba je več podružnicam izprosila državne, oziroma deželne podpore za njih ameriške trtnice in za poskusne vinograde. Te nasade so nadzorovali državni organi in pa deželni komisar za vinstvo.

Za važno smatra glavni odbor delovanje glede razpečevanja vinskega pridelka, zaradi česar je ustanovil v Ljubljani deželno vinsko klet, ki sem o njej že imel čast poročati slavnemu občnemu zboru.

Sadjarstvo je družba pospeševala kakor druga leta, v prvi vrsti stem, da je oddala mnogo tisoč sadnih dreves. Družbeni organi so po možnosti pregledah podružnične drevesnice, in glavni odbor je nekterim podružnicam izposloval potrebne podpore za ustanovitev, oziroma za vzdrževanje drevesnic.

Govedorejo je družba pospeševala stem, da je skrbela za dobavo čistokrvnih bikov plemenjakov, ki jih je s pomočjo državne podpore oddajala živinorejcem po znižani ceni. Ker so živinorejci že močno prišli do spoznanja, kako potrebni so dobri biki plemenjaki, zato so umnejši živinorejci pripravljene bibe plemenjake bolje plačevati, in je družbi omogočeno s primerno zelo

majhno državno podporo oddajati več plemenskih živali. L. 1907. je družba oddala 55 bikov plemenjakov. Uspehi pospeševanja govedoreje od strani družbe so naravnost veliki in se kažejo v boljši kakovosti kranjske govedi. Zadnje desetletje je glavni odbor pričel v ljubljanski okolici ter v političnih okrajih Logatec in Postojna z vpeljavo bikov simodolskega plemena. Desetletne izkušnje opravčujejo glavni odbor, da sme trditi, da je simodolsko pleme tudi v naši deželi primerno za razploditev, in uspehi v navedenih pokrajinah kažejo, da se z nobenim govejim plemenom doslej v kratkem času ni doseglo zboljšanje domače pasme v toliki meri kakor s simodolskim plemenom.

V prosep **mlekarstva** je družba vedno marljivo delovala, saj je že več kakor trideset let preteklo, odkar je osnovala prve mlekarke zadruge. Nove iznajdbe na polju mlekarstva so omogočile lažje razpečevanje mleka, in glavni odbor se je zaradi tega v zadnjih letih z vso silo in z najboljšim uspehom trudil, da mlekarstvo ne Kranjskem povzdigne. Večina mlekarških zadrug v deželi se je osnovala po neposrednem ali posrednem prizadevanju kmetijske družbe.

Svinjerejo je družba, kakor doslej običajno, pospeševala z oddajo čistokrvnih plemenskih prasičkov velike bele angleške pasme, ki so se nadobavili iz priznanih rej. Oddajali so se s pomočjo državne podpore po znižani ceni. Oddalo se je vsega skupaj 138 plemenskih prasičkov. To delovanje družbe ima najboljše uspehe.

Naše domače prasičje pleme je sedaj vsled družbenega delovanja skoraj docela prekrizano z angleško veliko belo pasmo ter je vsled tega glede kakovosti močno zboljšano ter vedno bolj zadostuje zahtevam velikega prometa. Če bodo naši kmetovalci na sedanjem potu vztrajali, se nam je nadejati, da se tudi pri nas izcimi domače požlahtnjeno deželno prasičje pleme, ki bo najbolj primerno razmeram. Še pred kratko doba naša dežela ni imela skoraj nikake prasičje reje, temveč le pitanje uvoženih prasičev, dočim imamo danes skoraj v vsej deželi prasičjo rejo ter plemenske mrjasce večinoma zboljšane pasme. Zadosten pouk od strani družbe je povzročil razmeroma precej pravilno rejo prasičev, zato je pohvalno omenjati tozadevni napredek naših gospodarjev.

Konjerejo je pospeševal samostojni konjerejski odsek, ki je skoraj popolnoma neodvisen od družbe. Predsednik konjerejskega odseka je družbeni podpredsednik, gospod graščak in komercialni svetnik Povše. Delovanje konjerejskega odseka je urejeno s posebnimi pravili ter se vse delovanje glede pospeševanja konjereje vrši v sporazumu s c. kr. žrebčarsko postajo. Tajniška opravila odseka opravlja g. živinozdravniški nadzornik A. Pavlin.

Pospeševanje **čebelarstva** je glavni odbor prepustil »Slovenskemu čebelarstvu«, ki jako marljivo deluje. To društvo marljivo prireja čebelarke shode po vsej deželi, izdaja poseben čebelarski strokovni list, ter šteje danes že nad tisoč udov. Glavni odbor je društvu za leto 1907. izposloval 1000 K državne podpore in prispevek za prireranje čebelarških tečajev.

Za pospeševanje **ribarstva** na Kranjskem skrbi okrajni ribarski odbor v Ljubljani, ki mu je družba za leto 1907. izposlovala 1000 K državne podpore.

Največjo važnost je glavni odbor pokladal na **kmetijski pouk**, ker smatra strokovno naobrazbo naših kmetovalcev za temelj vsemu kmetijskemu napredku. Glavni odbor je prepričan, da se ima zahvaliti za svoje znatne uspehe največ intenzivnemu kmetijskemu pouku, ki je na Kranjskem tembolj potreben, ker nimamo zadosti strokovno naobražene kmetijske inteligence, ki bi s poizrtvovalnostjo dajala vzorne praktične zgleds preprostim kmetom. Razen pouka v **družbeni podkovski šoli** in **gospodinjski šoli**, ki jih ima glavni odbor v svoji oskrbi, se je za kmetijski pouk skrbelo ustnim potom in s pomočjo tiska. — Z družbenim glasilom „**Kmetovalcem**“ je glavni odbor redno deloval za razširjanje kmetijske znanosti ter je poleg tega izdal več posebnih kmetijskih strokovnih knjig in spisov, kakor mi je bila čast že poprej poročati.

Leta 1807. je glavni odbor priredil na Vrhniki šesti mlekarški tečaj pod vodstvom potovalnega učitelja g. Legvarta. Letos se tak tečaj, in sicer petmesečen, vrši prav sedaj na Vrhniki. Za prireditev mlekarškega tečaja je družba lani in letos dobila podpore od države in od dežele.

Znatni uspehi, ki jih glavni odbor dosega s svojim delovanjem, temeljijo največ na strokovnem znanju, ki sicer počasi, a vendar dosledno protira med naše gospodarje. Zaraditega smatra glavni odbor za eno najvažnejših svojih nalog, da strokovno znanje po možnosti širi potom pouka. Naši gospodarji postajajo vedno bolj ukaželjni, kar svedoči množobrojno obiskovana kmetijska potna predavanja, hitro razpečevanje kmetijskih strokovnih knjig, tisočera strokovna vprašanja, ki danzadnevom prihajajo družbi, in sploh povsodi vzbujeno zanimanje za kmetijski strokovni napredek.

Razen tega, kar sem doslej navedel o družbenem delovanju, moram še omeniti natančno statistiko o letini. Družba je nadalje na poziv c. kr. kmetijskega ministrstva, c. kr. deželne vlade in deželne odbora izrekla svoje mnenje o mnogih vprašanih, zadevajočih kmetijstvo. Iz svojega nagiba pa je omenjenim visokim uradom podala važnih nasvetov glede deželne kulture ter se je v več slučajih obrnila s predlogi na državni zbor, oziroma na dotična ministrstva.

* * *

Iz tu podanega letnega poročila je posneti vsestransko delovanje glavnega odbora v prid kranjskemu kmetijstvu, in glavni odbor lahko z mirno vestjo trdi, da je vse storil, kar je bilo mogoče v razmerju s pičlimi gmotnimi in fizičnimi silami. V ne posebno povoljnih razmerah naše družbe se mora pridobitev 7000 udov, rešitev 32636 poslovnih števil v pisarni, promet 750 vagonov gospodarskih potrebščin, **denarni obrat, ki je letos prekoračil dva milijona kron**, in poleg tega še popisani intenzivni kmetijski pouk ter obširno literarno delovanje na kmetijskem polju smatrati za prav veliko delo. Vsa tu navedena števila, ki so jasno merilo za družbeno delovanje, bi pa bila brezpomembna, če bi ne bilo zaznati tudi uspeha. Novi dohodek iz mlekarstva, v kakovosti in količini zboljšana govedoreja in prasičja reja, pomnoženi pridelek vsled porabe umetnih gnojil itd. pomenja **povišanje dohodkov kranjskih kmetovalcev na leto za več milijonov kron**, za družbo pa velepomemben uspeh. Dohodke kmetijstva povišati je glavno sredstvo za rešitev našega propadajočega kmetijstva; zato je bilo in bo vodilo glavnega odbora: nepristransko delovati v tem zmislu.

V imenu glavnega odbora mi je čast predlagati:

1. Častiti občni zbor vzemi to poročilo na znanje, in
2. izreci zahvalo visoki c. kr. vladi, slavnemu deželnemu odboru in slavni kranjski branilnici, ki so družbo pri njenem delovanju veledušno podpirali.

Občni zbor je vzel poročilo odobruje na znanje.

Ravnatelj Pirč je podal nadalje družbeni račun in bilanco za leto 1907. ter proračun za leto 1909. Ker je bil račun priložen našemu listu, naj tukaj omenimo le, da je občni zbor računski sklop in bilanco brez ugovora potrdil ter odobril tudi proračun za prihodnje leto.

Naslednja točka dnevnega reda je bila volitev predsednika na mesto odstopivšega družbenega predsednika g. Otona pl. Detele, člana gosposke zbornice in graščaka, ki se je preselil iz Ljubljane. Župan Stanonik iz Horjula je predlagal, naj se z vzklikom izvoli za predsednika velezaslužni državni in deželni poslanec komercialni svetnik Frančišek Povše. Volitev se je zvršila brez ugovora soglasno in ob navdušenih živio-klicih. Novoizvoljeni predsednik komercialni svetnik Povše je izrekel občnemu zboru za soglasno izvolitev izkreno zahvalo, poudarjajoč, da sam izhaja iz kmečkega stanu in je zanj kot agrarec vedno z vso vnemo deloval. Vodilo ga je pri tem prepričanje, da tako najbolje služi svoji domovini. Kot zvest sin svoje domovine je skušal doseči, da bi tudi naši kmetovalci napredovali ter stem pomagali sebi in kmetijstvu. Hvala

Bogu, da je naše delovanje bilo uspešno: števila govore, da je naša dežela v Avstriji glede kmetijstva razmerno najbolj napredovala. S soglasno izvolitvijo — je rekel govornik — ste mi naložili dolžnost, da tudi v bodoče zastavim vse moči v korist in procvit družbe in kmetijskega prebivalstva (živio-klici). Če vlada predloži mojo izvolitev v odobrenje, prevzamem težko nalogo, prosim pa nadslnjega zaupanja. Če kje, je v kmetijski družbi umestno in potrebno geslo: Vse z združenimi moči za blagor domovine. Dolžnost me veže, da se pri tej priliki hvaležno spominjam dosedanjega družbenega predsednika, ki je danes obljubil, da tudi v prihodnje ostane zvest od naše družbe. Dosedanji gospod predsednik, ki je četrto stoletja delal za družbo, se danes poslavlja. Zvesto je služil svoji domovini. Ena največjih zaslug njegovih je, da je v centralni komisiji s pokojnim baronom Apfaltrernom uspešno sodeloval pri uravnavi zemljiškega davka ter pripomogel, da se je naša dežela osvobodila težkega bremena. Zemljiški davek se je na Kranjskem znižal za več kakor 300.000 goldinarjev. Prebivalstvo vse dežele mu je hvaležno za njegovo velekorisno delovanje, sprejmite našo iskreno zahvalo. Bog nam ohrani g. Otona Detelo še mnogo let! (Navdušeno odobravanje in pritrjevanje.)

Pri volitvi podpredsednika je g. Ciril Pirc iz Kranja predlagal naj se tudi podpredsednik voli z vzklikom, ter je navsve toval, naj se vsi glasovi združijo za posestnika in veletržca g. Ivana Kneza. Gospod Knez je bil, ker ni nihče ugovarjal, z vzklikom soglasno izvoljen za podpredsednika.

Pri volitvi odbora, iz kterega so po § 18. družbenih pravil izstopili letos gg. Anton grof Barbo, Leopold baron Liechtenberg, Alojzij Pavlin in Frančišek Pavlin, je g. Statonik iz Horjula predlagal, naj bi se tudi odborniki volili z vzklikom, brez boja. G. Kuralt iz Šenčurja je predlagal, naj se volitev vrši z listki in naj se v svrhu dogovora zborovanje prekine za pet minut. Predsednik je izražen želji ustregel, odredil pet minut odmora ter glasovanje z listki. Za skrutinatorja sta bila določena gg. Kump in župnik Piber.

Med tem, ko se je vršil skrutinij, se je nadaljevalo zborovanje. Po nasvetu g. ravnatelja Pirca je občni zbor potrdil lani novo ustanovljene podružnice ter § 19. družbenih pravil premenil tako, da mora predsednik ali njegov namestnik in šest udov glavnega odbora stalno bivati v Ljubljani. Stem se je omogočilo, da se za predsednika ali njegovega namestnika lahko izvoli tudi kak družbeni ud na deželi.

V imenu glavnega odbora je potem poročal g. odbornik Lenarčič o ustanovitvi pokojninskega zaklada c. kr. kmetijske družbe kranjske in o stalnem nameščenju družbenih uradnikov. Vsi narodi širne Avstrije — je rekel poročevalec — tekmujejo v tem, kako bi v zmyslu želje presvetlega vladarja na najprimernejši način poslavljali v zgodovini redki dogodek šestdesetletnega vladanja Nj. Veličanstva cesarja Frančiška Jožefa I. Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe se je tudi bavil s tem vprašanjem ter je prišel do zaključka, da ni lahko mogoče dati na primernejši način duška svojim patriotičnim čutilom, kakor tako, da zagotovi svojim uradnikom ekzistenco po dosluženi poslovni dobi v onem obsegu, ki odgovarja dejanskemu položaju družbe in življenjskim razmeram vobče. Družbeni uradniki dosedaj niso bili stalno nastavljeni, torej tudi njih bodočnost nikakor ni bila zagotovljena. Dokler je družba imela bolj akademičen, nekako posvetovalen značaj ter malo udov, uradništvo ni imelo toliko dela, da bi si poleg dela v družbi ne bilo moglo še kaj zaslužiti in si stem zboljšati svoj položaj. Ko se je pa družba oprijela intenzivnega dela, tako v veliki dreesnici kakor s svojim blagovnim prometom, ki je dosegel že 2,000.000 kron na leto, nagromadilo se je silno dela in skrbi ter odgovornosti, isto tako s pomnoženjem števila udov ter z družbenim glasilom, tako da se to delo komaj zmaguje ter so vse uradniške moči v polnem obsegu izrabljene. Že moralna dolžnost veže tako družbo, kakor je naša, da skrbi za svoje zveste uradnike. Temu se pa z novim

pokojninskim zakonom, ki stopi v veljavo s 1. januarjem 1909, pridruži še okolnost, ki družbo veže skrbeti za preskrbitev na starost, oziroma delanezmožnost svojega uradništva.

Tu sta odprti dve poti: Ali zavaruje družba svoje uradnike pri državni zavarovalnici, ali pa si družba osnuje svoj poseben pokojninski zaklad. Glede prve možnosti bodi omenjeno, da bi enega družbenih uradnikov sploh ne mogli pri državni zavarovalnici zavarovati, ker je prestar, drugega ne, ker nima odločno uradniškega značaja, in dalje tudi pokojnine ne morejo znašati one vsote, ki naj bi jo družba zagotovila svojim uradnikom. Treba bi bilo torej poleg državnega zavarovanja skrbeti še za neko popolnilo, ki bi nadomestilo to, česar država po dotičnem zakonu dati ne more. Dalje bodi omenjeno, da se pri tej državni pokojnini izračunava pokojnina na podlagi $3\frac{1}{2}\%$ obrestovanja naloženih glavnic, izvirajočih iz vsakoletnih premij, kar pri istem letnem prispevku zmanjšuje pokojnino nasproti uredbi, če je mogoče sigurno izračunavati to pokojnino na podlagi višje obrestne mere, n. pr. po 4% , oziroma še večjih procentov. Druga pot je ta, da si družba ustanovi svoj lastni pokojninski zaklad, kar ji zakon dopušča, ker ima ta zaklad jamstvo v družbenem premoženju. Tak zaklad stoji pod kontrolo javnih oblasti ter se vodi popolnoma samostojno. (Dalje prihodnjič.)

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Slavini, ki se bo vršil dne 20. septembra 1908 ob treh popoldne v šolskem poslopju.

S P O R E D :

1. Volitev novega načelnika.
2. Razgovor o naročanju umetnih gnojil.
3. Raznoterosti.

Kmetijska podružnica v Slavini,
dne 9. septembra 1908.

Odbor.

R a z g l a s

o oddaji čistokrvnih plemenskih bikov pincgavske (rdeče-belo pisane) pasme, kupljenih z državno podporo.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kupi mececa oktobra s podporo, ki jo je c. kr. kmetijsko ministrstvo dovolilo za pospeševanje govedoreje, nekaj bikov pincgavske pasme.

Te bibe bo odbor oddajal na podlagi došlih prošenj, in sicer z ozirom na potrebo čistokrvnih plemenjakov po dotičnih krajih.

Prošnje je vložiti do

15. septembra t. l.

pri glavnem odboru c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

Vsak prosilec za bika mora v prošnji naznaniti, oziroma zavezati se:

1. da je pripravljen bika sprejeti ob pravem času na oni postaji, ki bo določena, in sicer tistega bika, ki ga določi odbor;
2. da plača ob sprejemu bika polovico tistih stroškov, ki jih je podpisani odbor imel zanj pri nakupu, in
3. da podpiše zavezno pismo, da se zaveže imeti prejetega bika dve leti za pleme in, če ga iz kteregakoli nezadostnega vzroka z dovoljenjem podpisanega odbora proda, povrniti po 20 K za vsak mesec, kar ga pred časom odda.

Živinorejec, ki bo imel prejetega bika čez dve leti za pleme, in sicer najmanj štiri mesece dalje, dobode 40 K in za vsak nadaljnji mesec po 10 K nagrade.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 30. avgusta 1908.